

(1961)

En terres valencianes del Centre i Sud, si bé domina la pronúncia trissíl·laba, també se sent l'altra en alguns llocs *Caseta l' safréc* a Planes d'Alcoi, a la Pobla de Vallbona, convertint en nom d'una partideta rústica (IGC 08×37), vacil·len entre això i el *saferéc*. La concreció com a NL es repeteix molt. *safareig* del Tello a Carlet, a la vall de Gallinera el *saferéc* és nom propi de certa font Sovint pertany al sistema irrigatori i a Mirafior, encara que s'han abandonat les antigues sénies, veig encara el *saferéc* de la Sénia del Tio Q F.; però també dipòsits a muntanya: el *saferéc* de Bru, a la part alta de les Valletes, Alzira, en els Covals de la brava serra de Segària hi ha *saferégos* (1962) *Canyis*, a Mondóver, usa *saforeig* per a «bassa, estany per a contenir aigua de regar» (SGuarner)

No gaire diferent a les Illes *saferög* des Tres Cantons a la possessió Sa *Sima*, de Valldemossa (1964), al Mercadal men, Binillubet és «estància» i *æt safréc* (1964) Eiv. «*saforetx* alberca, estanque». A l'Alguer diuen *xafareigs* (RCatard, *Vida Nova* (Mtp), 1956, n.º 7, 87)

En àrab ja figura *sibrig* en els diccs més clàssics Djauharí (1004), Zamahsarí, Firuzabadí etc, com a nom d'una cisterna o dipòsit («a tank in which water collect, a tank or cistern for rain water») També hi ha variant *sabrig*, si bé el Fayyumí diu que està defectuosament autoritzada, i tant el Djauharí com el Firuzabadí donen així mateix *subhārig* amb sentit poc diferent (Lane, p 1738) Vegeu altres dades aràbigues en l'article ZAFARICHE del DCEC, amb plena informació sobre les variants i extensió d'aquest mot castellà [1916], el port *xafariz* (ch-), tots dos també «balsa, estanque», i arag *zafariche* «sitio donde se ponen los cántaros».

En àrab ja l'estructura el fa molt suspecte de no ser mot històricament genuí, i l'egipci Fayyumí (S. XIV) declara que ve del persa Allí en efecte es registra *sibrig* «a cistern, reservoir», si bé Steingass (p 796) afirma que ve de l'àrab es comprèn donat el ja antic arrelament en aquesta llengua, i també em sembla que els lexicògrafs perses li donen variants consonàntiques suspectes d'arabisme. Tanmateix crec que el Fayyumí té raó (com accepten Belot etc), perquè el tetrasíl·labisme i la terminació *-ig* ja farien dubtar d'un origen semític; el meu enyorat mestre Maximiliano Alarcón em deia que en el Marroc el pronuncien amb s no emfàtica Vacil·lació que confirma netament el caràcter adventici del mot.

Certament que aquí es degué produir un de tants casos de fonda barreja entre àrab i persa L'arrel *sabar* està fonament arrelada i descabdellada en l'àrab literal, amb el sentit de 'dissoldre's', 'liquidar-se', 'fondre's', 'untar'; i aquest verb és també persa segons Steingass, que el qualifica d'arabisme, però també li dóna el sentit de 'calent, ardent' i d'altres de semblants; no figuren aquests mots en el *Grundriss d'pers Etym* de Horn ni en el dicc pelví de McKenzie, però d'altra banda, hi ha una vella arrel indoitàlica d'estructura indoeuropea a la qual es pot atansar tot

això: ave *subra* 'brillant', 'cremant', que ha donat el persa mod *surb* 'vermell' Pok (IEW, 597) n'instueix una arrel ieur. *ḡeuk* 'brillar', 'ser roent', molt representada en sànscrit (*çocati* 'brilla', 'crema')

Que tot vingui de l'irani, o que hi hagués coincidència entre una arrel semítica i un parònim indoitàlic, s'explica que se sumés amb la de la idea d'«enroentir» 'fondre's', d'ací a «regalar de líquid» i que d'aquí es derivés un substantiu amb el sentit de 'dipòsit d'aigua'; en tot cas el derivat en *-ig* es devia formar en irani, car no és possible tal sufix en semític ni aràbic, però els sufixos adjectivals en *-k*, després evolucionada en *g* en l'etapa pelví, són extraordinàriament productius en irani antic i mitjà En conclusió, l'origen de l'arrel del mot és discutible i és probable que s'hi combinessin una arrel indoeuropea i una de semítica (puix que ja figura a l'Alcorà), però l'origen irani del derivat *sibrig* es pot donar com a segur.

DERIV.: *Safaretget*, *saforetjàs* (Lab) *Safaretger* *Safaretgera* *Safaretjada* *Safaretjar* *Safaretjat* *Safretjare* 'rentadora, bugadera' (Bulbena, Vogel)

Xafarder, *xafardera* [«manifasser; brut», Labèrnia 1888], NOLLER, *La Pap* (DAG), *xafarderia* [DAG] = ft. *potin*, angl. *gossip*, *xafardejar* 'to gossip', 'faire des potins': «—Ja 's retorna!— ... —Que's fiqui al llit —insinuà l'estudiant. --- saludà a ses vehines y --- se n'entornà a sa casa, --- —Ni que m'ho haguessen jurat --- Encara dihuen de bruixes— --- Y tot parlant d'en Manel, tot *xafardejant* del nou vehí y de sa estranya cura, s'hi empararen fins al vespre», Pons Mass (*Auca d l Pepa*, IV, p. 50); *xafardeig* [Ruyra]. L'ús s'estén fins a l'alt Aragó *çafardèra* (una dona, a Saravillo, 1965)

Tots ells em semblen derivats de *saforeig*, passant per *xafar(e)tger*, *xafar(e)tgejar*. Ja hem vist que *saforeig* té una variant, amb propagació de la palatalitat, *xafareig*: no sols a l'Alguer, perquè també hi ha *xafaret* a Aiguaviva de Bergantes (AlcM), sens dubte partint del plural *çafarecs* > *-és*; en les altres llengües hispàniques té molta extensió: normal en el port. *xafariz* > cast. *chafariz* «en las fuentes monumentales, parte elevada por donde sale el agua», *xafarice* en el doc. lleonès de 916, *xahariz* en el cast de 1289, *xarafiz/xarayz* en les *S Partidas*, *xaraiz* en Covarrubias i el *DAut*, *Jaraices* i *Jaracejo* en la toponímia (DECH)

La síncope de *xafar(e)tgejar* no té cap dificultat, cf. el nom de la vinda eiv de *Safargell* (a StLlorenç de Balàfia, E. T. C 1, 292, § 496),¹ no pas més que la de *saforeig* en *saforeig*, majorment havent-hi anat de *sibrig* en *sa(a)reig*; ni tampoc la dissimilació *xafardjejar* en *xafardejar*, altrament cf. els casos com *Jordi* < *Jorgi* (nota 8 de *LleuresC*, p. 213, amb tot el grup de fets fonètics estudiat allí).

Per al sentit, ens recordem de seguida que en el barceloní popular *fer sa(a)reig* és 'conversar excessivament, amb xivarri i xafarderia', a causa del que fan les dones aplegades en els safareigs de barriada o de casa de veinat, casa de «pudalls», fins al punt que de la dona xafardera també es diu a Bna una *bugadera* En el sentit de 'xafarderies': NOLLER diu «*murmuracions*